

Janko Samec

Ptička

Začivkalo skoz vrt je na vse grlo:
„Sem lačna, lačna! Par drobtinic prosim!“
Še en frfot . . . In dvoje očk je zrlo
pri oknu me, kako pri mizi kosim.

Na moj pritisk se okno je odprlo
in par drobtinic, ki s seboj jih nosim,
da kdaj pa kdaj nasitim ptičko vrlo
sred trde zime, sem ter tja natrosim.

In „tik-tik-tik“ je trkalo veselo
za šipami. Potem pa ptička mala
zletela spet v pokrajino je belo

in čivkala, veselo frfotala,
da srcu mojemu takrat se zdelo
je kakor, da mu pravi: „Hvala, hvala!“

Nina Lovrenčič

Palček

Finska pravljica — Orig. lesoreza O. Gasparija

Nekoč je živel star kmet, ki je imel tri sinove: Petra, Pavla in Ivana. Peter je bil velik, debel, rdečega obraza in preprostega srca.

Pavel je bil dolg, suh, rumen v obraz in hudoben.

Ivan je bil bel kot kakšna gospodična in bistre glave, toda tako majhen, tako zelo majhen, da bi se bil mogel skriti v očetov škorenj. Zato so ga klicali Palček.

Kmet je bil reven; ped zemlje, ki jo je imel, je pridno obdeloval, a mu ni dajala več kot kak mernik rži. S tem seveda ni mogel preživljati svojih sinov, zato jim je prigovarjal, naj zapuste dom in gredo po svetu.

Ne daleč od kočje ubogega kmeta je stala kraljeva palača, mogočno leseno poslopje z dvanajstimi izrezljanimi balkončki in s šestimi steklenimi okni. Prav pred palačo je pred kratkim zrastel mogočen hrast, ki je bil tako košat, da je zasenčeval grad.

Zaman so skušali posekati nadležno drevo: ob deblu so se zlomile še tako močne sekire, a za vsako odsekano vejo in korenino sta zrastle dve veji in dve korenini. Tako se je hrast orjaško razrastel in v kraljevski palači so morali poslej prižigati luči že sredi dneva.

In še neko slabo stran je imela kraljeva palača. Od dneva, ko je bila zgrajena, ni bilo mogoče najti kaplje studenčnice niti izkopati vodnjaka, kjer bi se nabirala deževnica. Še tako močne rovače so se zlamljale ob granitni skali, na kateri je stal grad. Tako se je dvor med velikimi poletnimi sušami umival s pivom in z jabolčnikom.

^ Kralj bi si mogel zgraditi kje drugje drugo palačo, toda čeprav je kraljeval majhni deželi, je bil svojeglav kot kitajski cesar.

Zato je dal nabiti po vsem kraljestvu velike, z grbom okrašene razglase, ki so oznanjali, da bi tisti, kateremu bi uspelo posekati hrast in izkopati vodnjak, dobil za nagrado pol kraljestva in kraljično za ženo.

Nagrada je bila vredna truda. S Švedskega in z Norveškega, iz Rusije in Danske, z otokov in s celine so prihajali v množicah krepki delavci z rovačami v roki in s sekiro na rami.

To so imeli opraviti s sekirami in rovačami! Les je postajal vedno trši in vedno manj mehak je bil granit. Zaman so se trudili pridni delavci.

Tedaj so bratje Peter, Pavel in Ivan, ki so ga klicali Palček, bili že na poti in so zvedeli o kraljevem razglasu že v prvi vasi. Zakaj ne bi tudi oni poskusili? Sreča je tako muhasta! Če bi se jim v kraljevi palači ne nasmehnila, bi se jim pa kdaj drugič in drugje. Mnogo je poti k sreči. Odpravili so se torej proti kraljevi palači.

Medtem ko so tako hodili, je Palček tekal naprej in nazaj ko lovski pes, brskajoč po grmovju, jarkih in živih mejah, vse opazujoč in povsod prisluškujoč. Žuželke, travnate bilke, kamenčki, nič ni ušlo njegovim podlasičjim očem, a njegova zajčja ušesa niso preslišala ne prvega diha zore, ne šumota vode in ne glasov živali.

In vsak trenutek se je obrnil k bratoma, da bi ju vprašal po tem in onem vzroku.

»Zakaj čebele vstopajo v cvetne kelihe?«

»Zakaj se lastovice dotikajo med poletom površja valov?«

»Zakaj letajo metulji cikcakasto?«

Na vsa ta vprašanja je dobri Peter odgovarjal z globokim odgovorom preproste duše: »Zato.«

Hudobni Pavel je stresal z dolgočaseno z rameni:

»Daj mi že mir s svojimi zakaj!«

Ko so tako hodili, so prišli do velikega bukovega gozda, ki se je razprostiral po pobočju nekega hriba. Z vrha se je slišalo ob udarcih sekire hreščanje padajočih vej.

»Čudno, da podirajo drevje tam zgoraj!« je rekel Palček.

»In jaz bi se čudil, če se ti ne bi zdelo čudno,« se je odrezal Pavel.

»Nevedneži se vsemu čudijo.«

Dobri Peter pa je tlesknil s prsti Palčka po licu in dostavil:

»Bratec, morda še živ dan nisi videl drvarja?«

»Zato pa bi ga rad šel gledat,« je rekel Palček.

In že je odbrzel po gozdu navzgor kot jelenček.

Ko je došel na vrh griča, kaj je videl?

Začarano sekiro, ki se je čisto sama zabavala s tem, da je podirala drevesa, kot bi bila za to plačana.

»Dober dan, gospa Sekira!« jo prijazno pozdravi Palček. »Ali se ne dolgočasite delati tako sami?«

»Seveda se dolgočasim, fantek, že nekaj časa te čakam!«

»No dobro, zdaj sem pa tu!«

In Palček vzame sekiro, jo vtakne v svojo veliko usnjeno vrečo in se vesel in zadovoljen vrne k bratoma.

»No, kaj pa si videl?« ga je vprašal Peter.

»Sekiro,« je odgovoril Palček z brezbriznim obrazom.

Nekoliko dalje je šla cesta med visokimi skalami, iznad katerih se je slišalo, kakor bi se oglašala rovača.

»Čudno, da tam zgoraj nekdo drobi kamenje!« je rekel Palček.

Pavel je jezno skomignil z rameni:

»Krempljač štokavec bo, ki s kljunom udarja po drevesnem lubju!«

»Štokavec je,« je pritrdil Peter. »Ne oddaljuj se, bratec!«

»Pa bi ga le rad videl!«

Palček je odplezal po skalah ko maček in ko je prišel na vrh, je zagledal čarobno rovačo, ki se je sama zabavala s tem, da je kopala skalo, kot bi bila publicca.

»Dober dan, gospa Rovača!« je pozdravil Palček. »Ali se ne dolgočasite delati tako sami?«

»Seveda se dolgočasim, fantek, ki te že dolgo pričakujem!«

»No prav, sem že tu!«

In Palček je vzel rovačo, jo vtaknil v svojo usnjeno vrečo in se veselo spustil navzdol.

»No, kaj pa je bilo?« je vprašal Pavel.

»Krempljač štokavec,« je odgovoril Palček z brezbriznim obrazom.

Nekoliko naprej so naši popotniki našli studenček bistre in sveže vode, in ker so bili žejni, so se sklonili, da bi jo zajeli v prgišče in pili.

»Čudno, da je voda v tej tako malo globoki dolinici!« je rekel Palček.

»Bog ve, od kod pride?«

Pavel je zgubil potrpljenje.

»Ta fant bi spravil v zadrego še samega gospoda Boga! Ali res ne veš, da voda izvira iz zemlje?«

»Rad bi šel gledat, da bi videl, kako izvira.«

In Palček je kljub Pavlovim grožnjam in Petrovim opominom odšel ob potoku, ki je postajal manjši in manjši, in končno odkril, da vre iz orehove lupine.

»Dober dan, gospod Potok!« je pozdravil Palček. »Ali se ne dolgočasite izvirati tako sami?«

»Seveda se dolgočasim, fantek! Že nekaj časa čakam prav tebe.«

»No prav, tukaj sem!«

In Palček je pobral orehovo lupino, jo dobro zavil v mah, da ne bi voda ušla, jo spravil na dno svoje usnjene vreče in se je veselo vrnil.

»No, torej si videl, kje izvira studenec?« je vprašal Peter.

»Da, iz majhne jamice prihaja,« je odgovoril Palček raztreseno.

»Nikdar ne bo nič iz tega fanta!« je godrnjal Pavel.

Toda Palček si je vesel mel roke.

»In vendar sem zvedel, kar sem hotel vedeti.«

Bratje so dospeli do kraljeve palače.

Hrast je bil bolj košat kot kdaj koli in na dvorišču je bilo temno kakor v kakem vodnjaku. Na pročelju je še vedno visel nabit velik razglas, obljubljač polovico kraljestva in roko kraljeve hčere onemu plemiču, meščanu ali kmetu, ki bi se mu posrečilo posekati hrast in izkopati vodnjak.

Toda pod razglasom je bil dostavek, ki je naznanjal, da bo onemu — plemiču, meščanu ali kmetu, ki bi poskusil in ne uspel, kraljeva straža odrezala ušesa.

Ta dostavek je bil pripisan, ker je kralj, ki je bil utrujen od praznih poskusov toliko predstavljenih, hotel opozoriti tekmece, da je prva izmed čednosti poznati samega sebe.

Kakih trideset ušes, nabitih okrog razglasa, je dokazovalo, da je ta krepost med ljudmi redka.

Tudi dobri Peter se je pregrešil z domišljavostjo.

Navil si je brke, zavihal rokave, pogledal s ponosom svoje roke, ki so se zdele ko dva svežnja vrvi; toliko mišic in kit se je pokazalo, ko je skrčil roko, nato je dvignil sekiro in jo zavihtel dvakrat nad glavo, da bi tako pokazal svojo moč, in z enim udarcem je odsekal najdebelejšo hrastovo vejo.

Toda gorje, takoj sta pognali na istem mestu dve drugi, ki sta bili še debelejši in še bolj košati.

Kraljeva straža je bila že pripravljena in je zgrabila ubogega mladeniča ter mu odsekala ušesa.

»Tepec,« mu je rekel Pavel, »treba je sekati po koreninah!«

In z enim zamahom sekire je presekala eno izmed prepletelih korenin, ki so poganjale iz zemlje kakor kače.

Toda gorje, namesto odsekane korenine sta pognali dve še bolj debeli in žilavi.

In tudi Pavlu je kraljeva straža odrezala ušesa.

Ne da bi si kaj preveč gnal k srcu to domačo nesrečo, se je Palček predstavil, da bi še on poskusil.

»Spravite mi spod nog to pokveko!« je kralj jezno izbruhnil, misleč, da se norčujejo iz njega. — »Ne, bolje bo, takoj mu odrežite ušesa, da ne bomo izgubljali časa.«

»Veličanstvo,« je rekel Palček z dostojanstveno skromnostjo, »kraljevska beseda se ne izbriše. Pravico imam poskusiti.«

Kralj se je vgriznil v ustnico od jeze, da si je možiček drznil ugovarjati.

»No dobro, pa poskusi! Toda vedi, da ti bodo razen ušes odrezali še nos!«

Ne da bi ga groznja prestrašila, je Palček izvlekel iz vreče čarobno sekiro, visoko ko on sam.

»Sekaj, moja dobra sekira, sekaj!«

In glej, dobra sekira seka, cepi, kolje in udarja na levo in desno.

In v četrť ure so bile korenine, deblo, rogovile

in veje vse sesekane in na dvorišču je bila taka skladanica lesa, da bi zadostovala deset let za vse peči v kraljevi palači.

Palček se je s svojo skromno ljubkostjo obrnil h kralju:

»Ali je Vaše Veličanstvo zadovoljno z mojim delom?«

»Ni slabo!« se je uklonil kralj s kraljevsko popustljivostjo. »Eno uho je rešeno. Zdaj pa vodnjak!«

»Ali bi Vaše Veličanstvo blagovolilo natančno pokazati prostor?« je rekel Palček.

Ko so mu pokazali prostor, je kralj sedel, da bi prisostvoval delu. Poleg njega je sedla kraljična, ki je pričela presojati z nekim nemišljenjem svojega majcenega snubača, ki ni bil tak, po katerem je hrepenela v svojih dekliških sanjah.

Palček je medtem, ne da bi se zbegal, potegnil iz vreče svojo rovačo in jo je postavil na naznačeno mesto.

»Rovača, moja dobra rovača, koplji!«

In glej, dobra rovača tolče in tolče, a granit se lomi in kosoma krha. V dobri polovici ure je bil izkopan štirideset čevljev globok vodnjak.

»Ali je Vaše Veličanstvo zadovoljno?« je vprašal Palček.

»Ni slabo,« je odgovoril kralj. »Drugo uho je rešeno. Toda kje je voda?«

»Ta ni bila v pogodbi, toda priskrbeli jo bomo,« je velikodušno dejal Palček.

Tam na dvorišču je bil bazen, ki je že dolgo zaman čakal vode. Palček je na njegovo dno položil orehovo lupino.

»Privri, moj dobri studenček, privri!«

In že je dobri potoček zaklokotal, zašumel, iskreč se in pršič privrel na dan ter se v penečem slapu lil v vodnjak, tako živ in svež, da so se vsi naokrog, ljudje in stvari, zdeli kot prerojeni. In glej, v vodnjaku je začel potoček grgrajoč rasti in rasti in je dosegel rob in šel čez, da so morali izkopati strugo, po kateri je zapuščal dvorišče.

»Ali je Vaše Veličanstvo zadovoljno?« je ponižno vprašal Palček.

»Ni slabo, res ni slabo, gospod grof pl. Palček!« je rekel kralj. »Polovica kraljestva je tvojega, razen če nimaš rajši enake vrednosti v denarju. Naložil bom nov davek in moje dobro ljudstvo ne bo zinilo.«

»Veličanstvo, in kraljična?«

Kralj si je neodločno gladil dolgo brado, kakor bi se zavedel, da je preveč obljubil.

»Kar se tega tiče ... je potrebna tudi njena privolitev.«

»In kaj mi je storiti, da jo dobim?« je nestrpno vprašal Palček, gledajoč kraljično v oči.

Kraljična je povesila pogled in molčala. Oče ji je priskočil na pomoč.

»Jutri boš zvedel. Za zdaj si moj gost.«

In ukazal je komorniku, naj se ravna s Palčkom z vsemi častmi.

Ko je kralj odšel, se je Palček približal bratoma, ki sta se zdela s svojimi odrezanimi ušesi kot dva mišja psa.

»Ali je bilo prav, da sem iskal vzrokov stvari?«

»Srečo si imel, to je vse!« je rekel Pavel, zelen od zavisti. »Sreča je slepa!«

Dobri Peter pa se je nasmehnil:

»Naj ti je pomagal vzrok ali sreča, zadovoljen sem, bratec. Želel bi samo še to, da bi bil naš oče tu.«

Palček je izrabil kraljevo milost in je priporočil komorniku svoja brata z odsekanimi ušesi. In komornik ju je imenoval za sodnika kraljevskega sodišča.

Kralj je prebil noč brez spanja, premišljujoč, na kakšen način bi prelomil besedo, kar ni lahka stvar za poštenjaka, ne da bi bilo vidno.

Kot dober poznavalec ljudi je takoj opazil zeleni Pavlov obraz in je bral zavist v njegovem sreću. Tako ga je dal, ko je napočil dan, poklicati in mu je namignil, da bi mu bil zelo hvaležen, če bi povedal, kako bi se na lep način odkrižal Palčka.

»Veličanstvo,« je odgovoril po kratkem razmišljanju hudobni brat, »kakor morda veste, živi tu blizu v gorah močan Trol*, šiba božja za kmete, katerim krade krave in ovce. No in Palček, domišljav kot je, je večkrat razlagal, da bi lahko, če bi hotel, premagal velikana in si ga vzel za služabnika. Primite ga za besedo. Ne verjamem, da se bi mogel kako izmotati.«

Kralju je bil nasvet všeč, zato je dal takoj poklicati Palčka, ki je prišel čist kot lilija, svež kot vrtnica in žareč kot jutro.

»Zet moj,« ga je pozdravil kralj, »sijajen gospod, kot ste, ne poroči princeze, ne da bi ji poklonil dar, vreden obeh. Veste, v teh naših gozdovih živi orjak Trol, ki je visok dvajset čevljev. V lepi obleki, okrašeni z našivi, s klobukom na tri roglje, z zlatimi naramniki in s petnajst čevljev visoko helebarbo bi bil sijajen vratar. Moja hči vas prosi, da bi ji ga privedli v dar.«

»Ni lahko, Veličanstvo,« je resno odvrnil Palček, »toda, da zadovoljim princeso, bom poskusil.«

Vzel je svojo usnjeno vrečo, vrgel vanjo kos kruha in čarobno sekiro in se napotil v gozd.

(Konec prihodnjíč.)

* Finski bajeslovni orjak, kot pri Grkih Kiklopi.

Maksimov
**Sveti
Trije kralji**

Mi smo sveíi Trije kralji.
Gašper, Miha, Boltežar.
Čaka Defece nas v dalji,
tja mu nesemo svoj dar.

Dvignila nas je novica,
da rodil se je Gospod;
z namí zvezda gre vodnica,
kaže v Befelehem nam poí.

Spotoma pri vas na vasí
vam voščila trosimo:
Naj cveío vam srečni časí,
božje Defe prosimo.

Žitno polje in živina
naj lepo ravna se vam —
malo dajte le spomina
za popoíno tudi nam.

Mi smo sveíi Trije kralji,
Gašper, Miha, Boltežar.
Čaka Defece nas v dalji,
da prinesemo svoj dar.